

„Poza Ciszą i Ciemnością” – Kultura bez barier

Wysyłamy nasze stanowisko, jako głos organizacji działającej od 2008 roku na rzecz udostępniania wydarzeń kulturalnych osobom niewidomym, niedowidzącym, niesłyszącym, niedosłyszącym i głuchoniewidomym. Nie mamy wątpliwości, że odpowiednio dostosowana do potrzeb tych grup odbiorców telewizyjna oferta programowa to jeden z najskuteczniejszych sposobów włączania osób z niepełnosprawnością sensoryczną w rytm życia społecznego i kulturalnego, integrowania ich z resztą społeczeństwa, dostarczania im informacji i kompetencji umożliwiających aktywne uczestniczenie w debacie publicznej.

Anna Żórawska

Robert Więckowski

„Poza Ciszą i Ciemnością”

Fundacja Dzieciom „Zdążyć z Pomocą”

<http://www.pcic.dzieciom.pl/>

1.1. Jakie kryteria należy stosować przy kwalifikowaniu programów do ograniczenia kwoty ustawowej: charakter programu, zasięg techniczny, oglądalność, wysokość obrotów podmiotu emitującego program?

Tworzenie możliwości ograniczenia obowiązku ustawowego zawsze budzi niepokój, czy sposobność taka nie będzie nadużywana. Niepokój jest tym większy, że, naszym zdaniem, nadawcy na razie nie wywiązują się w odpowiedni sposób z nałożonego na nich obowiązku (chodzi zarówno o jakość, jak i ilość usług dostępu).

Z przedstawionych w konsultacjach kryteriów ograniczeń najbardziej uzasadnione wydaje się być zmniejszanie kwot usług dostępu z uwagi na zasięg i wysokość obrotów nadawcy programu. Naszym zdaniem nadawcy ogólnopolscy powinni być zobligowani do nadawania maksymalnej, przewidzianej w ustawie ilości usług dostępu, natomiast nadawcy lokalni mogliby skorzystać z pewnych ograniczeń kwoty ustawowej. Ograniczenia te powinny jednak stanowić sytuację wyjątkową, a nie stać się regułą. Dodatkowo opowiadamy się za szczególnie wnikliwym monitoringiem jakości i ilości usług dostępu oferowanych przez nadawcę, który korzystałby z ograniczeń.

1.2. Czy w znowelizowanym przepisie ustawy powinna znaleźć się delegacja do rozporządzenia stwarzającego możliwość całkowitego zwolnienia od obowiązku emisji programów z udogodnieniami dla niepełnosprawnych w przypadku nadawców o niewielkim zasięgu technicznym naziemnym lub niewielkiej liczbie abonentów w sieci kablowej?

Całkowite zwolnienie nawet niewielkiego nadawcy z ustawowego obowiązku dostarczania usług dostępu zawsze związane będzie z ryzykiem wykluczenia pewnej grupy odbiorców pozostających w zasięgu danego podmiotu. Ważne jest więc poznanie stanu faktycznego, konkretnych liczb, które byłyby niezbędne do podjęcia takiej decyzji. Bez znajomości konkretnych liczb niezwykle trudno jest odpowiedzieć na tak zadane pytanie, choć generalnie, co do zasady, uważamy, iż to nadawcy ogólnopolscy, nadawcy z wysokimi obrotami i dużym zasięgiem powinni przede wszystkim zapewniać systematycznie usługi dostępu osobom z niepełnosprawnościami.

2.

2. KRRiT zamierza sukcesywnie podnosić kwoty audycji dostępnych do 50% kwartalnego czasu nadawania w 2020 r. Poddaje się pod konsultację sposób dochodzenia do tej kwoty, a także ewentualne jej zróżnicowanie w zależności od charakteru nadawcy i platformy dystrybucji.

Pyt 2.1 Czy powinien to być wzrost systematyczny 5% rocznie, czy też skokowy np. 10% co dwa lata?

Wzrost powinien być systematyczny - 5% rocznie. Dzięki temu możliwe będzie wyrabianie dobrych nawyków wśród nadawców, którzy z roku na rok będą obligowani do zwiększania oferty programowej uwzględniającej potrzeby osób z niepełnosprawnością sensoryczną. Systematyczna praca w tym obszarze pozwoli też na regularne podnoszenie nie tylko ilości, ale i jakości usług dostępu. Ważnym aspektem jest również stałe przyzwyczajanie widzów z niepełnosprawnością do korzystania z tworzonej na ich rzecz oferty, do poszukiwania kolejnych programów opatrzonych usługą dostępu. Systematyczne zwiększanie liczby programów opatrzonych audiodeskrypcją i napisami powinno i na tym polu przynieść najlepsze rezultaty.

2.2. Czy należy wprowadzić (jeśli tak, to w jakiej wysokości?) zróżnicowanie kwot w kategoriach: nadawca publiczny, nadawca koncesjonowany społeczny, nadawca koncesjonowany komercyjny?

Wszyscy nadawcy powinni być zobligowani do realizacji obowiązku ustawowego, który, według nas, należy rozumieć jako niezbędne minimum, a nie maksimum. Podmioty starające się o koncesję na nadawanie programu TV powinny uwzględniać w swej kalkulacji finansowej konieczność podejmowania działań antydyskryminacyjnych.

Wyjątkiem od tej generalnej zasady mogłyby stać się ewentualnie pewne ograniczenia dla niewielkich nadawców społecznych. Mimo wpisania w samą formę takiej działalności etykiety „misyjności”, rozumiemy, że z powodów czysto ekonomicznych podmiotom takim mogłoby być trudno czynić zadość wymogom obligującym do emitowania usług dostępu w określonej w ustawie wielkości.

2.3. Czy należy wprowadzić (jeśli tak, to jakie?) zróżnicowanie między programami ogólnokrajowymi, regionalnymi i lokalnymi?

Różnicowanie kwot usług dostępu w zależności od charakteru emitowanego programu nie wydaje się być zasadne. Operując równie dużym uogólnieniem, jak to wpisane w samo pytanie, należy podkreślić, że każdy z rodzajów wymienionych programów może być niezwykle istotnym, atrakcyjnym i wartym poznania. Nie sposób więc określić, że na przykład programy ogólnopolskie powinny być opatrywane audiodeskrypcją i napisami dla niesłyszących znacznie częściej i w większym zakresie, niż programy lokalne, tym bardziej, że jedno i drugie mogą być emitowane przez tego samego nadawcę.

2.4. Czy należy wprowadzić (jeśli tak, to jakie?) zróżnicowanie między programami dystrybuowanymi na platformach: naziemnej, satelitarnej, kablowej?

Zróźnicowanie tego rodzaju prowadziłyby do wykluczenia części odbiorców, którym odgórną decyzją odebrano by możliwość korzystania z programu dostosowanego do ich potrzeb. Różnice takie nie powinny więc być wprowadzane, tym bardziej, że nie znajdujemy żadnych argumentów uzasadniających konieczność rozpatrywania takiej ewentualności.

3. Dotychczasowy zapis ustawy nie jest jednoznaczny w kwestii podziału obowiązkowych kwot z udogodnieniami dla osób z upośledzeniem słuchu i dla osób z upośledzeniem wzroku.

3.1. Czy kwoty na poszczególne typy udogodnień powinny być wpisane do ustawy, np. xx% dla osób z upośledzeniem słuchu i yy% dla osób z upośledzeniem wzroku?

Zdecydowanie tak, konkretna usługa dostępu odpowiada potrzebom konkretnej grupy osób z niepełnosprawnością, nie jest jednocześnie odpowiedzią na potrzeby innej grupy.

Jednoznaczne określenie w ustawie poziomu kwot poszczególnych typów udogodnień zminimalizowałoby ryzyko subiektywnego wyboru tylko jednej z opcji przez nadawców.

Chcemy przy tym podkreślić, że, w naszym rozumieniu, program dostępny to program opatrzony zarówno audiodeskrypcją, jak i napisami dla niesłyszących.

Postulujemy również zmianę terminologii używanej w oficjalnych dokumentach KRRiTV. Chodzi o określenie „z upośledzeniem”. Sugerujemy zmianę tego określenia na stwierdzenie „z niepełnosprawnością”, które nie zawiera negatywnej konotacji, a jednocześnie odpowiada terminologii używanej we współczesnej debacie publicznej.

3.2. Czy o proporcjach pomiędzy ww. dwoma typami udogodnień powinien decydować charakter programu?

Tak, zastosowanie określonego rodzaju usługi dostępu powinno być uzależnione od charakteru programu. Te, w których głównym nośnikiem treści jest słowo, a nie obraz (np. „dzienniki” telewizyjne, programy publicystyczne, talk-show, powinny zawierać napisy dla niesłyszących, tłumacza języka migowego. Natomiast programy, w których obraz jest równie ważny, jak słowa (przede wszystkim filmy – zarówno dokumentalne, jak fabularne, ale także np. audycje sportowe) powinny zawierać audiodeskrypcję, choć także napisy dla niesłyszących.

4. Rodzaje udogodnień

4.1. Przyporządkowanie udogodnień do rodzajów programów

RODZAJE AUDYCJI	TYPY UDOGODNIEŃ		
	Audio- deskrypcja	Napisy dla nieślyszących	Język migowy
Filmy fabularne polskie, w tym serie	X	X	X
Filmy fabularne zagraniczne, w tym serie	X	X	X
Filmy dokumentalne	X	X	
Informacja: serwisy informacyjne, informatory użytkowe (traffic, pogoda itp.)		X	x
Publicystyka		X	
Publicystyka wyborcza (audycje własne nadawcy)	X	X	X
Debaty wyborcze (ustawowe)	X	X	x
Magazyny (m.in. informacyjno-publicystyczne, poradniczo-edukacyjne itp.)		X	
Audycje edukacyjne i poradnicze	x	X	X
Teatr TV	x	X	X
Widowiska rozrywkowe słowno-muzyczne		X	
Transmisje sportowe	x	X	
Audycje adresowane do dzieci i młodzieży	x	X	x
Komunikaty ostrzegawcze i alarmowe		X	x

--	--	--	--

Krótkie uzasadnienie powyższego wyboru:

4.1.1. Osoby niesłyszące

Niepełnosprawność narządu słuchu jest tym rodzajem dysfunkcji, która ogromnie utrudnia normalne funkcjonowanie społeczne. Osoby niesłyszące i niedosłyszące są dużo częściej skazywane na niszę społeczną, niż osoby z niepełnosprawnością narządu wzroku.

Ważnym czynnikiem charakteryzującym te grupę jest też jej duże zróżnicowanie w odniesieniu do oczekiwanych usług dostępu. Wynika to, upraszczając nieco całe zagadnienie, z różnicy w poziomie kompetencji językowych. Osoby niesłyszące od urodzenia lub wczesnie ogłuchłe często nie posługują się językiem polskim lub używają go w bardzo ograniczonym zakresie i w mocno uproszczonej formie. Dla tej grupy napisy umieszczane przy programach telewizyjnych nie stanowiłyby wystarczającej usługi dostępu gwarantującej kompetentny i komfortowy odbiór treści. Osoby te wymagają wsparcia tłumacza języka migowego. Z kolei osoby niedosłyszące i późno ogłuchłe często nie posługują się wcale językiem migowym lub robią to w bardzo ograniczonym zakresie. Ci odbiorcy programów telewizyjnych oczekują dołączania napisów.

Podsumowując należy więc stwierdzić, że w przypadku szczególnie istotnych merytorycznie programów telewizyjnych wskazane będzie opatrzenie ich zarówno napisami dla niesłyszących, jak i tłumaczeniem na język migowy.

4.1.2. Osoby z niepełnosprawnością wzroku:

Audiodeskrypcja jest obecnie najlepszym sposobem udostępniania osobom z niepełnosprawnością narządu wzroku treści audiowizualnych. Z tego samego opisu korzystają zarówno osoby niewidome, jak i niedowidzące, nie ma więc potrzeby tworzenia różnych wersji audiodeskrypcji. Niezwykle ważny jest za to odpowiedni wybór programu, który ma zostać opatrzony tą usługą dostępu. Działaniem nieuzasadnionym jest tworzenie dodatkowej ścieżki dźwiękowej do programów, w których najważniejsze treści są przekazywane werbalnie (talk-show, publicystyka, dzienniki informacyjne). Audiodeskrypcja jest za to niezbędna w przypadku różnego rodzaju filmów oraz, co wielu może dziwić, audycji sportowych. Opowiadamy się przy tym, za takim doбором programów kwalifikowanych do opatrzenia usługą dostępu, by odpowiadały one jak największej liczbie odbiorców, by nie były one, ze swej istoty, kierowane do widza niszowego, posiadającego specyficzne kompetencje lub gusta. W grupie osób z dysfunkcją narządu wzroku, podobnie jak w całym społeczeństwie, zdecydowaną większość stanowią osoby przyklaskujące najbardziej popularnym trendom i gustom.

4.2 Jaka jest (dla osób niewidomych lub słabowidzących) przydatność lektora czytającego dialogi do filmów?

Pomoc lektora jest absolutnie niezbędna. Wszystkie napisy wyświetlane na dole ekranu powinny być odczytywane przez lektora osobom z dysfunkcją narządu wzroku. Specyfika tego rodzaju niepełnosprawności uniemożliwia bowiem lub w bardzo poważny sposób utrudnia samodzielną lekturę. Mowa tu zarówno o napisach dołączanych do filmów zagranicznych, jak i krótkich, najważniejszych informacjach udostępnianych często jako hot news.

5. Zapewnienie informacji o udogodnieniach.

5.1. Które z wymienionych poniżej podstawowych form informowania o programach dla niepełnosprawnych powinny być stosowane:

- a. Informacja prasowa i w telegazecie (jeśli nadawca taką prowadzi)?**
- b. Informacja na stronach www nadawców?**
- c. Specjalne oznakowanie w EPG?**
- d. Specjalne oznakowanie (dla osób z niesprawnością słuchu) lub informacja - zapowiedź dźwiękowa (dla osób z niesprawnością wzroku) przed programem?**

Każda z form wymienionych w pytaniu jest zasadna. Specyfika niepełnosprawności sensorycznej, ogromne zróżnicowanie wynikających z niej potrzeb i oczekiwań sprawiają, że nie sposób wskazać jednego, właściwego sposobu informowania o usługach dostępu. Ważne jest, by informacja ta była szeroko dostępna, najlepiej na wszystkich, zwyczajowo stosowanych przez nadawcę kanałach informacji.

5.2 Czy sposób informowania o dostępności programów dla niepełnosprawnych powinien być uregulowany ustawą/rozporządzeniem?

Choć trudno w to uwierzyć, ustawowe uregulowanie kwestii informowania o ofercie programowej dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnością narządu wzroku i słuchu wydaje się być koniecznością. Obserwowana od kilku miesięcy praktyka nadawców telewizyjnych jednoznacznie dowodzi, że nadawcy ci nie upubliczniają w odpowiedni sposób i odpowiednio skutecznie informacji o dołączonych usługach dostępu. Prowadzi to do sytuacji, w której odbiorcy takich usług nie korzystają z nich, ponieważ nic nie wiedzą. Ustawowe uregulowanie tej kwestii pozwoliłoby więc na ujednoczenie praktyki informowania o usługach dostępu, a poza tym dostarczyłoby nadawcom wiedzy o najlepszych sposobach docierania do widzów z niepełnosprawnością sensoryczną.